

Н.М. Сіренко, д-р екон. наук, професор

І.І. Богата, магістрант

Миколаївський національний аграрний університет

СТАН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ БАШТАНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. В умовах постійної загрози виникнення фінансово-економічних криз для сільськогосподарських підприємств все більшого значення набувають питання покращення їхнього фінансового стану та поліпшення фінансових результатів. Фінансовий стан сучасних сільськогосподарських підприємств характеризується зростанням дебіторської заборгованості в структурі їхніх активів, що призводить до уповільнення платіжного обігу. При цьому дебіторська заборгованість може бути засобом стимулювання попиту на продукцію, відповідно, її зменшення може викликати скорочення обсягів реалізації продукції. Тому виникає необхідність в аналізі стану та обґрунтування шляхів вдосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємств з метою підвищення їхньої платоспроможності та покращення фінансових результатів діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про актуальність дослідження дебіторської заборгованості свідчить значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, серед них М.Д. Білик [1], О.Т. Бровко [2], В.З. Бугай [3], М.М. Василюк [4], Д.В. Грабчак [5], О.Є. Гудзь [6], О.О. Левківська [7], Т.С. Павлюк [8] та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз стану дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств Баштанського району Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні облік дебіторської заборгованості повністю регулюється законодавчими актами, але, незважаючи на повний контроль з боку держави, в системі розрахунків по дебіторській заборгованості існує ряд проблем.

Розмір дебіторської заборгованості визначається низкою факторів, серед яких до зовнішніх слід віднести стан розрахунків у країні, грошово-кредитну політику центрального банку, рівень інфляції, вид продукції, ринок та його насиченість. Внутрішніми факторами впливу є кредитна

політика підприємства, діяльність фінансового менеджера, який займається управлінням дебіторської заборгованості, вид розрахунків, стан контролю за дебіторською заборгованістю.

Для поглибленого дослідження даного питання нами обрано сільськогосподарські підприємства Баштанського району, основними перевагами яких є:

- вдале географічне розташування відносно обласного центру м. Миколаєва та основних ринків збуту продукції;
- розвинена інфраструктура;
- розвинена соціально-культурна сфера, що є однією з найкращих в області;
- наявність кваліфікованої робочої сили та можливість використання науково-виробничого потенціалу м. Миколаєва;
- сприятлива для сільськогосподарського виробництва структура земельних ресурсів: 145,8 тис. га сільськогосподарських угідь, зокрема питома вага ріллі – 82,4 %;
- першими закінчили реформування сільського господарства;
- технічне оснащення галузі сільського господарства, на яке протягом останніх трьох років витрачено понад 75,0 млн грн;
- туристична привабливість: наявністю місць придатних для зеленого туризму, лісових насаджень, пам'ятних та історичних місць, заповідних зон та заказників;
- на території району знаходиться гора Якобиха, що занесена до Державного реєстру по дельтапланетаризму;
- екологічно чистий район, на території якого відбувається збір лікарських рослин;
- наявність природних ресурсів державного та місцевого значення: пісок, гончарна, каолінова та керамічна глина, вапняки, поклади граніту та уранових руд, численна кількість природних вододжерел.

Станом на кінець 2010 р. у структурі дебіторської заборгованості зазначених підприємств заборгованість за товари, роботи, послуги займає 75,5 % (табл. 1). Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом – 3,2 %, за виданими авансами – 2,5 %, із внутрішніх розрахунків – 0,1 %, інша поточна заборгованість займає 18,7 %.

Протягом досліджуваного періоду заборгованість за товари, роботи, послуги зросла на 5209 тис. грн, дебіторська заборгованість із внутрішніх розрахунків – на 6 тис. грн, дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом знизилася на 405 тис. грн, за виданими авансами – на 110 тис. грн, інша поточна заборгованість скоротилася на 6798 тис. грн.

Загалом сума дебіторської заборгованості зменшилася на 2089 тис. грн, що свідчить про раціональну кредитну політику підприємств, зниження неплатоспроможності покупців тощо.

1. Склад та структура дебіторської заборгованості у сільськогосподарських підприємствах Баштанського району

Вид заборгованості	На кінець 2009 р.		На кінець 2010 р.		Відхилення (+,-) 2010 р. від 2009 р.
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	
Заборгованість за товари, роботи, послуги	2574	20,7	7783	75,5	5209
Дебіторська заборгованість за розрахунками:					
- з бюджетом	737	5,9	332	3,2	-405
- за виданими авансами	369	3,0	259	2,5	-110
- із внутрішніх розрахунків	0	0	6	0,1	6
Інша поточна дебіторська заборгованість	8729	70,3	1931	18,7	-6798
Всього дебіторської заборгованості	12409	100,0	10311	100,0	-2098

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності сільськогосподарських підприємств Баштанського району Миколаївської області

При цьому сума оборотних активів сільськогосподарських підприємств зросла на 13092 тис. грн у 2010 р. порівняно з 2009 р. (табл. 2). Коефіцієнт мобільності дебіторської заборгованості показує, скільки дебіторської заборгованості припадає на 1 грн оборотних активів, у 2010 р. він становить 0,152, скоротившись відносно 2009 р. на 0,075. Питома вага дебіторської заборгованості у складі оборотних активів скоротилася на 7,5 в.п. і у 2010 р. становила 15,2 %.

Одним з показників аналізу фінансового стану підприємства є оборотність дебіторської заборгованості. Оборотність дебіторської заборгованості характеризує середній період часу, протягом якого кошти від покупців надходять на рахунок підприємства (табл. 3).

2. Показники мобільності дебіторської заборгованості у сільськогосподарських підприємствах Баштанського району

Показник	Роки		Відхилення (+,-)
	2009	2010	
1. Дебіторська заборгованість, тис. грн	12409	10311	-2098
2. Оборотні активи, тис. грн	54606	67698	13092
3. Коефіцієнт мобільності дебіторської заборгованості	0,227	0,152	-0,075
4. Питома вага дебіторської заборгованості у складі оборотних активів, %	22,7	15,2	-7,5

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності сільськогосподарських підприємств Баштанського району Миколаївської області

Так, виручка від реалізації підприємств зросла на 26609 тис. грн у 2010 р. відносно 2009 р. Оборотність дебіторської заборгованості у 2010 р. становила 11,375, зміна показника (зростання на 4,068) свідчить про те, що підприємства швидше одержують оплату по рахунках. Період погашення дебіторської заборгованості у 2009 р. становив 49 днів, у 2010 р. – 32 дні, зміна показника є позитивною, оскільки період інкасації дебіторської заборгованості скоротився на 17 днів.

3. Оборотність дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств Баштанського району

Показники	Роки		Відхилення (+,-)
	2009	2010	
1. Виручка, тис. грн	90675	117284	26609
2. Дебіторська заборгованість, тис. грн	12409	10311	-2098
3. Оборотність дебіторської заборгованості	7,307	11,375	4,068
4. Період погашення дебіторської заборгованості, днів	49	32	-17

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності сільськогосподарських підприємств Баштанського району Миколаївської області

Зростання дебіторської заборгованості може бути зроблено нераціональною кредитною політикою, збільшенням обсягу продажу, неплатоспроможністю покупців тощо. Уникнути подібного стану допомагає ефективне управління заборгованістю та належним чином організований облік. Ґрунтуючись на проведеному аналізі нами обґрунтовано об'єкти, які потребують управління:

- визначення умов надання кредиту під час реалізації продукції; його строку і системи знижок;

- визначення гарантій, під які надається кредит. Найпростіший спосіб продукції – це так званий відкритий рахунок, коли відповідно до реалізації укладеного контракту покупцю виставляють рахунок, який ним визнається;

- визначення надійності покупця або ймовірності оплати отриманих ним від підприємства товарів. Виконанню цього завдання можуть допомогти значно поширені рейтинги, аналіз оприлюдненої фінансової звітності потенційного покупця;

- визначення суми кредиту, що надається кожному конкретному покупцю. У цьому разі, зазвичай, роблять розрахунки, засновані на ймовірності оплати покупцем товару і ймовірності повторення замовлень, чистої приведеної вартості вигод і збитків, отриманих від оплати товару;

- рефінансування дебіторської заборгованості, що являє собою систему фінансових операцій, які забезпечують прискорену трансформацію дебіторської заборгованості у грошові активи. Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості, що застосовуються нині, є факторинг, форфейтинг, облік векселів.

Крім цього, політика управління дебіторською заборгованістю підприємства повинна містити ряд елементів, таких як формування принципів здійснення розрахунків підприємства з контрагентами; стандартів оцінки покупців і диференціації умов надання кредиту; системи штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань; процедури інкасації дебіторської заборгованості. Необхідно контролювати стан розрахунків та стежити за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості, оскільки значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування.

Висновки. На основі проведеного аналізу можна зробити висновки, що основні проблеми сільськогосподарських підприємств Баштанського району полягають у зростанні суми дебіторської заборгованості та у неефективній кредитній політиці. Доцільно буде вжити заходів щодо

визначення умов надання кредиту під час продажу товарів; визначення гарантій, під які надається кредит; визначення надійності покупця або ймовірності оплати отриманих ним від підприємства товарів; рефінансування дебіторської заборгованості.

Бібліографічний список: 1. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю / М.Д. Білик // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С.24-36. 2. Бровко О.Т. Механізм управління дебіторською заборгованістю / О.Т. Бровко, О.С. Боцвін, Н.В. Шмунь // Економічні науки. – Облік та аудит. – 2010. – № 7. – С. 31-32. 3. Василюк М.М. [Електронний ресурс]: Механізм управління дебіторською заборгованістю в сучасних умовах господарювання. – Режим доступу: [//nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vpu/Ekon/2009_7/56.pdf](http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vpu/Ekon/2009_7/56.pdf). 4. Грабчак Д.В. Проблеми реструктуризації дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства за умов нестабільного зовнішнього середовища / Д.В. Грабчак // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6. – С. 130-134. 5. Гудзь О.Є. Дебіторська та кредиторська заборгованість в системі управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств / О.Є. Гудзь // Облік і фінанси АПК. – 2007. – № 2. – С. 65–70. 6. Левківська О.О. [Електронний ресурс]: Управління дебіторською заборгованістю підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vntu/2008_17_1/76.pdf. 7. Павлюк Т.С. Основні напрями вдосконалення процесу управління дебіторською заборгованістю / Т.С. Павлюк, О.М. Рудницька // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.8. – С. 273-278.

Сиренко Н.М., Богата И.И. Состояние дебиторской задолженности сельскохозяйственных предприятий Баштанского района Николаевской области. Рассмотрено состояние дебиторской задолженности сельскохозяйственных предприятий Баштанского района Николаевской области.

Sirenko N., Bogata I. State of accounts receivable of agricultural enterprises Bashtansky district to the Mykolaiv area. Abstract: The state of accounts receivable agricultural enterprises Bashtansky district of Mykolayiv region.

